№ 223 ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1914 — ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 223

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.

Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Соломоновская ул., № 21. TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 3 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Մանր և երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ ի Տէր հանգեաւ Վանքի աւագ-եկեղեցու միաբան

ԳՐԻԳՈՐ քահանայ ԽՕՋԱՅԷՅՆԱԹԵԱՆՑԸ,

որի մասին յայտնում են ազգականներին, ծանօթներին և ծխականներին հանգուցեալի վշտալի ամուսին Եւա Աբգարեան և դուստրը՝ Գոհարիկ Տէր-Գրիգորեան ԽՕՋԱՅԷՅՆԱԹԵԱՆՑՆԵՐԸ: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը բնակարանից (Մեծ-Վանքի փողոց, № 26) այսօր, կիրակի, երեկոյեան ժամը 4-ին դէպի Վանքի աւագ-եկեղեցին: Օծումը վաղը, երկուշաբթի: Թաղումը նոյն օրը Վերայի գերեզմանատանը:

919. 1—1

Մարիամեան-Յովնանեան Օրիորդաց Դպրոցի

չքաւոր աշակերտուհիներին նպաստող ընկերութեան անդամները կիրակի, հոկտեմբերի 5-ին, ցերեկվայ ժամը 11½-ին հրաւիրվում են դպրոց երկրորդ անգամ ընդհանուր ժողովի՝ 1914/15 ուսումն. տարվայ նախահաշիւը վերաքննելու և աշակերտական ամառային գաղութի համար նուիրաբերված հողի անյետաձգելի գործը ձևակերպելու համար: Այս ժողովը երկրորդ՝ անգամը լինելով՝ կը կայանայ անկախ ներկայ եղողների թւից:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

առ. 918. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 6-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Դրամա 6 արարուածով, Սարդուի, Թարգմ. Նէլեանի

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Մայսուրեան, Մանուչարեան, Մարի, Ցամրիկ Յովհաննիսեան, Ղարախանեան, Սեւումեան, պ. պ. ԱԲԷԼԵԱՆ, Ալիխանեան Իս., Ալլահվերդեան, Աւետեան, Բերոյեան, Խորէն, Մամիկոնեան, Միրզոյեան, Մուրադեան, Տէր-Առաքելեան, Սաֆարեան, Սեւումեան և ուրիշները:

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին է: —◆— Տեղերի գները սովորական են:

Ռէժիսոր՝ ՍԵԽՈՒՄԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ա. ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ, Ց. ԶՄՇԿԵԱՆ

առ. 917. 2—2

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

սրանով յայտնում է, որ կիրակի, հոկտեմբերի 5-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում (Абасъ-Абадская пл. № 7.) կայանալու է ներկայ թւի սեպտ. 28-ին

ԿԱՍԵՑԱԾ

Ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը:

Օրակարգի խնդիրներն են՝

1) Ընտրութիւն Ընկերութեան նոր անդամների.

2) Խորհրդի զեկուցումը միջնորդ դատարանի որոշման մասին և դրա հետ կապված խորհրդի անդամների ընտրութիւն.

3) Ընտրութիւն մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի 7 անդամի և 3 փոխանդամի.

4) Ընթացիկ հարցեր: առ. (կ.) 914. 2—2

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Րտիշչեվսկայա 13, տելեֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ [illegible], նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով: Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարումթինեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշեր
Ս. Գ. Շահպարոնեանց

(Հ. կ.) առ 868. 100—93

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան)։

Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. 12½—2. (եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլոլակ, Րտիշչեվսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

(Ն.Հ.Կ.) առ. 784. 100—18

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

նախկին օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստենտ Բեռլինի համալսարանի պրոֆ. Պօզնէրի:

Ընդունում է հիւանդներին միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններով՝ առ. ժ. 10—12, երեկ. ժ. 4—6: Սօլոլակ, Րտիշչեվսկայա փող. սեփ. տուն, № 1, հրդեհաշէջների բնակատեղիի դիմացը, տելեֆոն 10—58.

(Հ. ու. կ.) առ. 875. 50—10

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

վերադառնալով վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի:

Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 9—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.

Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նրբափողոցից:

առ. (ա. օ.) 0—30 804.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. Յ. ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆ

վերադառնալով արտասահմանից վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը՝ առ. ժամը 9—2 և երեկ. ժ. 5—7:

Վելիամինովսկայա փող. № 4.

(ա. օ.) առ. 871. 0—16

ԱՆԳԼԻԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Վերջին հեռագիրները ցոյց են տալիս, որ յարաբերութիւնները Անգլիայի և Թիւրքիայի միջև սաստիկ լարված են և ամեն բոպէ կարելի է սպասել սպառազինեալ ընդհարումների Թիւրքիայի և Անգլիայի, հետևաբար և Ռուսաստանի միջև:

Թիւրքական կառավարութեան լրբութիւնը ամեն սահման անցել է. իր յանդգնութիւնը նա հասցրել է այնտեղ, որ բռնել է անգլիական առևտրական նաւերը Բոսֆորում և թոյլ չէ տալիս անցնել: Այդ հանգամանքը առիթ է տուել անգլիական կառավարութեանը յայտարարել Բ. Դրան, որ եթէ բռնված նաւերը անմիջապէս չարձակվեն, Անգլիան բոլոր Թիւրքական նաւահանգիստների պաշարումը կը հրատարակէ:

Խրախուսված Գերմանիայից, Թիւրքիան, որ անզօր եղաւ բալկանեան փոքր պետութիւնների առաջ և ջախջախվեց նրանցից, վերջերս սկսել է դիմել զանազան պրովոկացիոնական միջոցների՝ գրգռելու Անգլիան և Ռուսաստանը պատերազմ յայտարարելու իրան: Նա ուղարկել է էմիսարներ բոլոր այն երկրները, ուր կան մուսուլմաններ՝ քարոզելու սրբազան պատերազմ մուսուլմանութեան թշնամիների դէմ, իսկ այդ թշնամիները, ի հարկէ, Անգլիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանն են, իսկ մուսուլմանութեան անկեղծ բարեկամը՝ Գերմանիան է: Բացի դրանից, Թիւրքիան սկսել է յայտնի համարձակ հովանաւորել թէ Հնդկաստանում և թէ Եգիպտոսում այն նացիոնալիստ կազմակերպութիւնները, որոնք նպատակ ունեն վերացնել անգլիական տիրապետութիւնը այդ երկրներում: Առանձնապէս Եգիպտոսում, որ Գերմանիան խոստացել է տալ Թիւրքիային, Թիւրք էմիսարների գործունէութիւնը և պրոպագանդան Անգլիայի դէմ շատ ուժեղ բնաւորութիւն է ստացել:

Պէտք է ասել, որ Անգլիան և Ֆրանսիան, ի նկատի ունենալով որ իրանց տիրապետութեան ներքոյ ունեն միլիոնաւոր մուսուլման հպատակներ, չեն ցանկանում պատերազմի բռնվել Թիւրքիայի հետ, լաւ իմանալով որ այդպիսի պատերազմը վերջ կը դնի օսմանեան խալիֆների գոյութեան և Թիւրքիայի ոչնչացումն առաջ կը բերի: Այդ պատճառով թէ Անգլիան ու Ֆրանսիան և թէ Ռուսաստանը մեծահոգութեամբ ուշադրութիւն չէին դարձնում Թիւրքիայի այն տղայական և մանր յարձակողական արարքներին, որոնցով սա կամենում էր վիրաւորել այդ պետութիւնների ինքնասիրութիւնը և ստիպել նրանց պատերազմ յայտարարել իրան: Դարդանէլի նեղուցի փակումն էլ մէկն է այդ արարքներից: Ապա նա տարածում էր մուսուլման երկիրների մէջ ստայօդ լուրեր, թէ իբր ամբողջ Կովկասը բռնկված է ապստամբութեան հրդեհով, թէ Թիւրքական յաղթական զօրքերը նուաճել են Կովկասը, թէ Եգիպտոսի ամբողջ ժողովուրդը ոտքի է կանգնել և այլն: Անշուշտ, ուշադրութիւն դարձնել այդպիսի ստայօդ լուրերի վրա չարժէր, մանաւանդ որ Անգլիան շատ լաւ գիտէ, որ, օրինակ, եգիպտական ժողովրդի, այն է՝ ֆէլլահների ամբողջ համակրութիւնը իր կողմն է, քանի որ մինչև անգլիական տիրապետութիւնը, երբ Եգիպտոսը գտնվում էր Թիւրքական իշխանութեան ներքոյ, ֆէլլահ ժողովուրդը կատարեալ ստրկութեան մէջ էր և նմանում էր անբան անասունի. մանաւանդ որ Ռուսաստանը շատ լաւ գիտէ, որ իր երկրի մուսուլման ազգաբնակութիւնը կատարում է իր հաւատարիմ հպատակութեան բոլոր պարտականութիւնը և բազմից հաւաստիացրել է իր ներկայացուցիչների միջոցով իր լօյալութիւնը:

Սակայն և այնպէս, ամեն մի ագիտացիա սահման ունի և ամեն մի համբերութիւն վախճան: Կարծէք հասել է ժամանակը, որ Թիւրքիան, կամ աւելի ճիշդն ասած՝ Էնվէր փաշաների և երիտասարդ-թիւրքերի արկածախնդիր կառավարութիւնը, որ գերմանական ոսկիներից շլացած, իր երկիրն ուղղակի դէպի կորուստ և ջնջումն է առաջնորդում, կրէ իր արժանաւոր պատիժը: Ուստի և քաղաքակիրթ աշխարհը համակրութեամբ պէտք է ողջունէ Անգլիայի վճռական յայտարարութիւնը Թիւրքիային և, եթէ Թիւրքիան չը զգաստանայ, նաև պատերազմի յայտարարութիւնը, որքան էլ այդ պատերազմը, մարդասիրական տեսակէտից, անցանկալի և աղէտալի լինի:

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3—4 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական. Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից. «Արևելա-պրուսական զօրաճակատում փոքր ընդհարումներ են: Միջին Վիսլայի վրա և Գալիցիայում մեր զօրքերի ճնշումից գերմանական-աւստրիական զօրքը երէկ ամբողջ զօրաճակատում սկսեց ինքնապաշտպանողական գործողութիւններ: Պերէմիշլից դէպի հարաւ գերվել են 3 աւստրիական վաշտ և 6 օֆիցեր»:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Վարշավայի ազգաբնակութիւնը ողջունում է քաղաքով դէպի Վիսլայի ձախ ափը դիմող մեծաքանակ ռուս զօրքերին:

Զէնստոխով-Պետրոկով-Կէլցի-Մէխով շրջանում մինչև յուսահատութեան դուռը հասած լեհ ազգաբնակութիւնը սկսել է պարտիզանական կռիւներ գերմանացիների դէմ: Նովօրադոմսկի մօտ երկաթուղագիծը փչացած լինելու պատճառով գերմանական գնացքը խորտակվեց:

Սահմանից դէպի Վիսլա դիմող բոլոր ճանապարհների վրա ցեխի մէջ խրված մնացել են թնդանօթ սայլեր և աւտոմոբիլներ: Բացի այդ՝ ճանապարհները լի են ձիերի դիակներով:

Վերին աստիճանի ցաւալի տեսք ունեն աւստրիացի գերիները, որոնք քայքայված են քաղցից ու անձկութեամբ սպասում են պատերազմի վախճանին:

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3—4 հոկտեմբերի

ՊԱՐԻԶ.—Երէկ երեկոյեան ժամը 11-ին հրատարակված պաշտօնական հաղորդագրութիւնը. «Ստացված տեղեկութիւնները վկայում են, որ մենք մասամբ առաջացել ենք մի քանի կէտում: Ձախ զօրաթևում Լիսսից դէպի հիւսիս մենք վերցրին Էստէրը: Դէպի կենտրոն և Րէյմսից դէպի հիւսիս-արևելք մենք առաջացել ենք մօտաւորապէս երկու կիլոմետր. Մաասի աջ ափին՝ Վէվրի շրջանում և Սէն-Միէլից դէպի հարաւ, Մարշվիլի մօտ»:

ԼՈՆԴՈՆ.—«Դէյլի Քրօնիկլին» Կալէից հեռագրում են, որ գերմանացիք ցիրուցան արվեցին Լիլլի դիրքերի մօտից: Կալէ-Լիլլ երկաթուղային հաղորդակցութիւնը վերականգնված է: Ցանկարծակի բերված գերմանացիք վանվել են բէլգիական սահմանի այն կողմը:

ՊԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Մեր երէկվայ ունեցած աջողութիւնները ճշդվում են: Մեր ձախ զօրաթևում դաշնակից զօրքերի գործողութիւնները տարածվում են Իպրի շրջանից մինչև ծովը»:

Բոլոր լրագիրները Բէլգիայի և Ֆրանսիայի հիւսիսի դրութիւնը գտնում են նըպաստաւոր՝ դաշնակից զօրքերի համար: «Էկօ-դը-Պարին» ասում է, որ մօտիկ ապագայում սկսվելու են կարևոր գործողութիւններ Բրիւգգէի, Րուլէրի և Իպրի միջև: Ֆրանսիան գտնվում է վերին աստիճանի նպաստաւոր դէպքերի նախօրեակին: «Պտի Պարիզիէնը» հետաքրքրական է համարում, որ գերմանական մանեօվրը՝ անցնել ֆրանսիացիների ձախ զօրաթևի ետևը՝ իր ժամանակին յայտնագործվեց և անաջողութեան դատապարտվեց: Գեներալ Շերֆիսը «Էկօ-դը-Պարիում» կարծում է, որ ֆրանսիացիներին հարկ չի լինի երկար սպասել յաղթութեան: Կլէմանսօ «Օմ-Անշէնէում» գրում է, որ Բէլգիան չէ ընկճված: Գերմանացիք ստիպված են ամեն օր կռուել Բէլգիացիների դէմ: Անգլացիք ներկայանում են անխորտակելի ժայռ, որին դիպչելուց փշրվում են բոլոր ջանքերը: Ֆրանսիացիք, հաւատացած՝ վերջնական յաղթութեան, երբեք չեն կռուել այնպիսի անյողդողդ արիութեամբ:

Ֆրանսիական զինուորական քննադատները շարունակում են համարել դրութիւնը չափազանց նպաստաւոր: Ամենօրեայ տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ դաշնակից զօրքերն առաջանում են: Անհամեմատ կարևոր կէտերում գերմանացիք սիստեմատիքաբար վանվում են, չը նայած յուսահատական դիմադրութեան: Գերմանացիների առաջխաղացումը մինչև Բրիւգգէ համարվում է զինուորական տեսակէտից անկարևոր և միւս կողմից դաշնակիցները մտադիր չէին լրջօրէն դիմադրել այդ շարժմանը: Գերմանացիների ծրագիրն է գրաւել Պաս-դը-Կալէն, որպէս զի այնտեղ ուղղեն ֆրանսիական ձախ զօրաթևին և ոչնչացնեն նրան. բայց այդ ծրագիրը աջողվելու շանս չունի, որովհետև դաշնակիցները ցրուեցան արդէն գերմանացիներին: Գերմանացիք, որոնք վանվեցին մինչև Իպր, ստիպված էին հեռանալ այդտեղից:

ԱՒՍՏՐՕ-ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3 հոկտեմբերի

ՆԻՇ.—Հոկտեմբերի 1-ին թշնամին յարձակում գործեց Գուչևի մօտի սերբիական դիրքերի վրա, մանաւանդ եռանդով ձախ զօրաթևում: Կռուի վախճանը նպաստաւոր է սերբերին: Դրինայի վրա՝ Կուբեաչիցայի ուղղութեամբ սերբերը յարձակվեցին թշնամու դիրքերի վրա, ուր կռիւը տաքանում է սերբերին նպաստաւոր պայմաններով: Մնացած զօրաճակատում դրութիւնը միևնոյնն է:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3—4 հոկտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ.—Անգլիական մի ռազմանաւ ջրասուզեց «Համբուրգ-Ամերիկա» ընկերութեան շոգենաւը և բռնեց յունական «Պոնտոպորոս» շոգենաւին, որովհետև երկուսն էլ ուղեկցում էին գերմանական «Էմդէն» յածանաւին:

Ձեռք է ձգված նաև գերմանական «Կոմէտ» ռազմատանաւը, որի վրա կար անթել հեռագրի գործիք:

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ «Տեզէյ» ռազմանաւը ենթարկվեց ստորջրեայ նաւի յարձակման Գերմանական ծովի հիւսիսային ջրերում, բայց նաւի նետած ականները չը կպան: Միաժամանակ յարձակման ենթարկվեց և ջրասուզվեց «Հօկ» շոգենաւը: «Հօկից» Էբէրդինում ցամաք իջեցրին 1 օֆիցեր և 49 նաւաստի:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ֆրանսիական կառավարութիւնը հրատարակել է նոր հերթական բիւլլետէն ծովային գործողութիւնների մասին: Այդ բիւլլետէնում ասված է, ի միջի այլոց, որ Միջերկրական ծովի ֆրանսիական ռազմի նաւատորմը վերջին ժամանակ զբաղված է շոգենաւերին պաշտպանելով և ապահովելով մեծ թւով անգլօ-հնդկական զօրքերի տեղափոխութիւնը Պորտ-Սայիդից դէպի Մարսէյլ: Այդ տեղափոխութիւնը կատարվեց միանգամայն աջող առանց անգամ աննշան բարդութիւնների: Ընդհանուր առմամբ ծովի վրա դրութիւնը մնում է նախկինը: Հայրենասիրական նաւատորմերը և մեծբրիտանական նաւատորմը զբաղված են Հիւսիսային ծովի և դանիական նեղուցների խիստ պաշարումը իրականացնելով: Անգլիական և ֆրանսիական յածանաւերը ապահովում են լողալու ազատութիւնը:

ՋԻԲՐԱԼՏԱՐ.—Գերմանական «Գրեցիա» շոգենաւը, որ օգոստ. 15-ին դուրս էր եկել Նիւ-Եօրկից դէպի Կադիքս, բերվեց այստեղ իբրև պատերազմական աւար:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Բրէստից հաղորդում են, որ ֆրանսիական մի յածանաւ ծովում բռնել և Բրէստի նաւահանգիստն է բերել նորվեգիական «Բէննէսվէստ» նաւին, որ մեծ քանակութեամբ նիկէլ էր տանում Համբուրգ՝ Նոր-Կալէդոնիայից:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական: Կառավա-

րական հաղորդագրութիւն. «Ի նկատի ունենալով, որ Ֆիննական ծոցի մուտքի մօտ երեւացել են գերմանական սուզքերայ ռազմանաւեր եւ որ հակառակորդը ականներ է դրել Ռուսաստանի ափերի մօտ, Կայսերական կառավարութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն բոլորի, որ ծովային իշխանութիւնները հարկադրված են իրանց հերթին մեծ թւով ականներ դնել, ուստի եւ պէտք է վտանգաւոր համարել նաւարկութեան համար այն տարածութիւնը, որ ընկած է հիւսիսային լայնութեան 58 աստիճանից դէպի հիւսիս եւ արեւելեան լայնութեան 21 աստիճանից դէպի արեւելք, սկսած Գրինվիչի մօտից, նաեւ Րիգայի ծոցի մուտքը եւ Ալանդեան արշիպելագոսի ջրերը։ Այդ իսկ պատճառով, որպէսզի բոլոր չենթարկվեն պատերազմական գործողութիւններին՝ չը մասնակցող անձինք, Ֆիննական եւ Րիգայի ծոցերի մուտքերը եւ ելքերը այսուհետեւ հրատարակութեան րոպէից համարվում են փակված բոլոր նաւերի համար։ Հոկտեմբերի 3-ին, 1914 թ.»։

ԻՇԽԱՆ ՕԼԵԳ ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆՈՎԻՉԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
4 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Երէկ, Օստաշեվօում ի Տէր հանգուցեալ Իշխան Օլէգ Կոնստանտինովիչի թաղման օրը, Պետրոս-Պօղոսի տաճարում մատուցվեց պատարագ եւ կատարվեց հոգեհանգիստ։ Պատարագի սկզբին ժամանեցին Թագաւոր Կայսրը, Կայսրուհիներ Մարիա Ֆէօդորօվնան եւ Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնան Օգոստափառ Դուստրների հետ, Մեծ Իշխանուհիներ եւ Մեծ Իշխաններ, պրինց Ալէքսանդր Օլդէնբուրգսկին եւ պրինցուհի Հելենէ Սակսէն-Ալտէնբուրգսկայան։ Տաճարի մուտքի մօտ դիմաւորեց հոգեւորականութիւնը, միտրոպոլիտ Վլադիմիրի գլխաւորութեամբ, որ դիմեց Թագաւոր Կայսրին ճառով։ Պատարագին ներկայ էին դիւանագիտական ամբողջ մարմինը, պալատական ծառայք, մինիստրների խորհրդի անդամներ, պալատական պաշտօնեաներ եւ Կայսերական շքախմբի անձինք։

ՄՕՍԿՎԱ.—Արխանգէլեան տաճարում մատուցվեց պատարագ եւ կատարվեց հոգեհանգիստ Իշխան Օլէգ Կոնստանտինովիչի համար։ Ներկայ էին պաշտօնական անձինք եւ շատ աղօթողներ։ Քաղաքային վարչութեան շինութեան մէջ նոյնպէս հոգեհանգիստ կատարվեց։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ.—Ուսպէնսկի տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց Իշխան Օլէգ Կոնստանտինովիչի յիշատակին. ներկայ էին ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետը կնոջ հետ, պաշտօնական անձինք, աշակերտ-աշակերտուհիները եւ շատ աղօթողներ։

ՎՕԼՕԿՕԼԱՄՍԿ.—Իշխանի դագաղին սպասելով, կայարանը զարդարված էր տրօպիկական բոյսերով ու սևապատ էր։ Կայարանում դրված էր պատուաւոր պահակախումբ։

Երբ գնացքը եկաւ, Օստաշեվօ կալուածքը հասան հելլէնների թագուհի Օլգա Կոնստանտինովնան, Մեծ Իշխանուհի Ելիզաւէտա Ֆէօդորօվնան, Մեծ Իշխան Դմիտրի Կոնստանտինովիչը եւ այլ պաշտօնական անձեր ու պատգամաւորութիւններ զինուորական եւ քաղաքացիական հաստատութիւնների, հիմնարկութիւնների եւ ընկերութիւնների կողմից։ Կայարանի շուրջը խռնվել էր անհամար բազմութիւն։

Սալօն-վագօնից իջան հանգուցեալի Օգոստափառ Ծնողները եւ եղբայրը՝ Իշխան Իգօրը։ Բացվեց սգավագօնը, որի պատերից կախված էին բազմաթիւ պսակներ՝ թարմ ծաղիկներից նոցին Կայսերական Մեծութիւնների կողմից, ահագին արծաթէ պսակ՝ պաժերի կողմից եւ այլն։

Դագաղը վագօնից իջեցրին Մեծ Իշխանները եւ գեներաններ իշխաններ Մասլովը եւ Սանդեցկին ու դրին դիակառքի վրայ։ Դագաղի առջից բերում էին հանգուցեալի շքանշանները։ Օգոստափառ Ծնողները եւ ազգականները գալիս էին ոտով, ապա գալիս էին զօրքերը եւ բազմաթիւ ժողովուրդ։

Օստաշեվօյում Իշխանի մարմինը իջեցվեց գերեզման։ Զօրքերը տուին զինուորական պատիւներ։

Այսօր հելլէնների թագուհին եւ Մեծ Իշխանուհի Ելիզաւէտա Ֆէօդորօվնան վերադարձան Մոսկվա։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
3—4 հոկտեմբերի

ՄՕՍԿՎԱ.—Քաղաքագլխի պաշտօնակատարի անունով ստացված է հետեւեալ հեռագիրը բէլգիական թագաւորի կողմից. «Յայտնում եմ ձեզ եւ բոլոր նրանց, որոնց բուռն զգացմունքների արտայայտիչը դուք հանդիսանում էք, իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը ոգեւորիչ հեռագրի համար, որ դուք յղել էք մեզ այս ծանր փորձութիւնների ժամանակ։ Ալբերտ»։

Քաղաքային վարչութեան եւ մասնաժողովի միացեալ նիստում վճռվեց կազմել յօգուտ բէլգիացիների՝ բէլգիական թագաւորի լուսանկարի եւ բէլգիական դրօշակների միօրեայ վաճառք։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—«Սոցիալ-Դեմոկրատէն» թերթը առաջարկում է հանգամանքութիւն բանալ յօգուտ շվէդական երկիրը ապաստանած բէլգիացիների։ Լրագիրը կարծում է, որ իր առաջարկութիւնը Շվէդիայում կընդունվի գոհունակութեամբ մարդասէրներից եւ կուլտուրայի բարեկամներից՝ առանց կուսակցութեան խտրութեան։

ԲՕՐԴՕ.—Պուանկարէն ստորագրեց հրաման, որով վերացվում է հոկտ. 3-ից մորթված անասունի վրա նշանակված ներմուծման տուրքը։

ԼՕՆԴՕՆ.—Նիւ-Եօրկից Րէյտէրի գործակալութեանը տեղեկացնում են, թէ աւստրիական եւ գերմանական հիւպատոսարանների կազմած ցուցակներից երեւում է, որ Միացեալ Պետութիւններում գտնվող 550,000 աւստրիացի եւ գերմանացի պահեստիներ չեն կարող մեկնելու իրաւունք ստանալ։

Մանուէլ թագաւորն այցելեց Գրէյին։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ.—«Բերլ. Տիկէտ.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, Լօնդօնում ենթադրում են, որ մօտակայ օրերը Գերմանիան յայտարարելու է Բէլգիայի աննէկսիայի մասին։

ԼՕՆԴՕՆ.—Կապշտադից հեռագրում են, որ գնդապետ Բրիտսը Մարիկի զօրամասի դէմ կռւելուց յետոյ գերեց 70 հոգու։

Եկան Պետրօգրադ գերմաղ 117 ռուսներ Կանադայից։

Բրիւսէլի նախկին քաղաքապետ Մաքսը կալանաւորվել է եւ տարվել Օրտղրուս։

Սուտհէմպտօն են տարել բէլգիական թագաւորին պատկանող 56 ձիերը եւ 32 կառքերը։

ՍՕՖԻԱ.—Կառավարութիւնը վճարեց 200,000 ֆրանկ դնել բուլղարական Կարմիր Խաչի տրամադրութեան տակ, որ իր կողմից պէտք է բաժանէ այդ գումարը բոլոր այն պետութիւնների Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնների միջև, որոնք իրանց սանիտարական խմբերն էին ուղարկել Բուլգարիա թիւրք-բուլղարական պատերազմի ժամանակ։

ՉԻՖՈՒ.—Ճապօնացիք վերցրին Իլտիս բերդը Ցինդաօյի մօտ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մինիստրների խորհրդի նախագահի կին տ. Գօրեմիկինայի եւ Փրէյլինա Բուցովայի նախաձեռնութեամբ ջերմ զգեստներով ուղեբեռ է ուղարկվում ռուս կանանց կողմից Բէլգիայի վեհանձն թագուհուն եւ այդ հերոս երկրի բազմաչարչար կանանց։ Ուղեբեռի տակ ստորագրութիւնը՝ ցանկացողների կողմից՝ կատարվում է «Н. Вр.»-ի եւ «В. В.»-ի խմբագրատներում եւ «Н. Вр.»-ի գրախանութում։

ՏՕԿԻՕ.—1915 թ. բիւջէի մէջ մտցված են առանձին գումարներ՝ Կորէայի զօրաբանակները կազմակերպելու համար, որը վերջանալու է 1920 թվին։ Մամուլը ընդգծում է, որ զօրքի աւելանալը չը պէտք է արգելք լինի ռուս-ճապօնական դաշնակցութիւնը կնքելուն։ Ռուսաստանի օգուտն է ունենալ ուժեղ դաշնակից։

Ռուսաց դեսպանը նախաճաշով պատւեց Պետրօգրադ մեկնող Կարմիր Խաչի խմբերին։

ԼՕՆԴՕՆ.—«Թայմսը» առաջնորդող յօդուածում բերելով Շէյդա գեհի մասին կազմված միջազգային պայմանագրերը, ասում է. «Գերմանիան, գրաւելով Անտվէրպէնը, կանգնած է դիլէմմայի առաջ, կամ չօգտվել Անտվէրպէնից, ինչպէս զինուորական նաւահանգստից, կամ խախտել Հօլլանդիայի չէզոքութիւնը»։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Երկրագործութեան եւ հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութիւնը ձեռնարկել է լայն կերպով բանջարեղէն ու մթերքներ չորացնել գործող բանակի համար։

Պետ. Հեռ. Գործ. ստանում է դարձեալ զանազան քաղաքներից տեղեկութիւններ, որ կազմակերպվում են հասարակական օգնութիւններ վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորների ընտանիքների համար։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ.—Լեհ գրող Վարինսկին տեղական «Պօլիտիկէն» լրագրում ընդարձակ յօդուած է տպել Լեհաստանի վերածնութեան մասին, որ վերջանում է այսպէս. «Գերմանիայի յաղթութիւնը համազօր կը լինի Լեհաստանի կորստեան, իսկ Ռուսաստանի յաղթութիւնից կը վերածնվի Լեհաստանը»։

ՊԱՐԻԶ.—Պուանկարէն եւ Ալբերտը նոր հեռագիրներ փոխանակեցին բէլգիական կառավարութեանը Հավրում հիւրընկալելու առիթով։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Զինուորական ծառայութեան վարչութեան կողմից. «Թագաւոր Կայսրը հոկտ. 1-ին Բարձրագոյնս հրամայել բարեհաճեց ներկայ հերթական զինուորակոչութեանը ենթարկվող կամաւոր զինուորացուների ծառայութեան սկզբնական ժամանակը հաշւել այն ամսի 1-ից, երբ նրանք կընդունվեն՝ զինուորակոչական առեանի կողմից»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Պատերազմի դաշտում վիրաւորվելով մեռաւ կապիտան Գէորգ Մէհրուժանեան Խալաթեանց։ Վիրաւորվել են՝ կապ. Ալէքսանդր Նիկոլայեվիչ Ակոյեանց, Գասպար Կարապետեան Ոսկանեան, կապ. Վասիլի Ղահրամանեան Ցովսէփեանց, կապ. Լևոն Գրիգորեան Ցովսէփեանց (մնաց գնդի մէջ), պրապօրշչիկ Խաչատուր Համբարձումեան Զուրաբեան, պրապօրշչիկ Սարգիս Մինասեան Կաճկաճեան (թեթև)։ Վիտեբսկի հիւանդանոցում պառկած է բժիշկ Մարտին Սարգսեան Զուրաբեան։ Պետրօգրադ է տարված վիրաւոր պօրուչիկ Վասիլի Բէգլարեան Շահ-Պարոնեան։ Սիմֆէրօպօլում պառկած է շտաբս-կապիտան Պօղոս Տէր-Սարգսեան։

◆ Բէլգիական եւ անգլիական զօրքերը ամրացել են Օստէնդէում, դէպի ուր աճապարում են գերմանացիք։ Օստէնդէի մօտ այդպիսով անխուսափելի է մեծ ճակատամարտը։

◆ Գերմանացիք ներկայումս պատրաստվում են պաշարել Բէլֆօրը։

◆ Կրուպպի գործարանների վրա երեւացին ֆրանսիական աէրօպլաններ։ Բերլինից հանգստացնում են, թէ գործարաններն անվնաս են։

◆ Վարշավայի գեներալ-նահանգապետը մի կոչով ազդարարում է ազգաբնակութեանը, թէ պաշտպանողական բոլոր կարելի միջոցները ներկայումս ձեռք առնված են եւ որ ազգաբնակութիւնը հանգստութեամբ կարող է վերաբերել գալիք դէպքերին։

◆ Ինչպէս պարզվում է, ռուսներին գերի ընկած գերմանացի զինուորների թւում կան շատ գաղթական գերմանացիներ Կովէնի նահանգից, որոնք մասնակցել են վերջին կռիւներին։

◆ Սերբ եւ չերնօգօրցի զօրքերը յարձակվում են գործել Բազուզի վրայ։

◆ «Թայմսի» թղթակիցը, որ նորերս է վերադարձել աւստրօ-իտալական սահմանից, հեռագրում է Վենետիկից, որ Իտալիան չէզոք է մնալու, հակառակ տարածված լուրերի, թէ նա շուտով ակտիւ քայլ պէտք է անէ։ Զօրքը եւ ժողովրդի մի մասը, ճիշդ է, կողմնակից է միջամտութեան, բայց ժողովրդի մեծ մասը եւ նաւատորմը դէմ է միջամտութեան։ Իտալիան համակրում է երրեակ համաձայնութեանը։ Ինչպէս հաւատացնում են, Գերմանիան եւ Աւստրիան գոհ են Իտալիայի այժմեան դիրքից եւ նրանից, որ դաշնակցութիւնը դեռ գոյութիւն ունի։

◆ Բերլինից հեռագրում են, որ գերմանական զօրքի գեներալ-շտաբը պահանջել է ուղարկել անմիջապէս օժանդակ գնդեր արեւելեան զօրաճակատը, ուր գերմանացիք խոշոր կորուստներ ունեն։

◆ Ճշգրվում է այն լուրը, թէ Ալբանիայի գահի համար յարմարագոյն թեկնածու հանդիսանում է պրինց Վիկտոր Նապօլէոն-Բօնապարտը։

◆ Վենիզէլոսը կտրականապէս հերքել է այն լուրերը, թէ Յունաստանը շուտով գրաւելու է Կղզիները։

◆ Ամբողջ Ռումինիայում զօրքերը հաւատարմութեան երդում տուին նոր թագաւորին։

◆ Ֆրանսիացի յայտնի օդագնաց դէ-Մուլինէն ծանր վիրաւորված է։

◆ «Մատէնի» տեղեկութիւնների համաձայն, 250,000 ֆրանսիացի եւ անգլիացի զինուոր ցամաք են իջնում Ֆրանսիայում ֆրանս-անգլիական նաւատորմի պաշտպանութեան տակ։ Այդ զօրքերը եկած են ֆրանսիական եւ անգլիական գաղութներից՝ Աֆրիկայից եւ Հնդկաստանից։

ԱՆՏՎԵՐՊԵՆԻ ԱՆԿՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Անտվերպէնի մօտ գերմանացիք կորցրին 40,000 սպանված եւ վիրաւոր։

◆ Հաագայից հեռագրում են, որ բէլգիացի փախստականների թւում էին բազմաթիւ հիւանդներ, կոյրեր, անդամալոյծներ, ծեր մանուկներ, ծերունիներ, երեխաներ։ Կառավարութիւնը ամեն միջոց ձեռք է առնում պատսպարելու թշուառներին։

◆ Կոպէնհագէնից հաղորդում են. «Գեներալ Բեզէլէրը մտաւ աւերված ու կիսահրդեհված Անտվէրպէն։ Ամբողջ ճանապարհին գերմանական զօրքերը կենդանի շունչ չը տեսան։ Գերմանացիք չը գերեցին ոչ մի զինուոր Անտվէրպէնի զօրքից, չը գտան ոչ մի պաշար։ Նրանք տեսան միայն փլատակների կոյտեր, պայթեցված ամրոցներ, արիւնաշաղախ տներ... Ինչպէս յայտնում է գերմանական գեն. շտաբը, Անտվէրպէնի ամբողջ բերդապահ զօրքը հեռացաւ ուրբաթ օրը, գիշերով։ Բէլգիացիք հեռանալուց առաջ յօդս ցնդեցրին բոլոր բերդերն ու այլ ամրութիւններ։ Վերջինը թշնամու առաջ պայթեցվեց ս. Աննայի բերդը։ Նրա մէջ մնացած մի բուռն զօրքը արհամարհանքով մերժեց գեներալ Բեզէլէրի առաջարկութիւնն՝ անձնատուր լինելու։ Բեզէլէրը, զայրանալով, նորից կրակ բաց եց քաղաքի վրա։ Անտվէրպէնի թաղերից եւ ոչ մեկը չը խնայվեց։ Ազգային բանկը, բօրսայի շէնքը, թագաւորական թատրօնը, հեռագրական կայարանը, որբերի մեծ տունը բոլորովին զոհ գնացին կրակին։ Գերմանացիք ամեն մի րոպէում արձակում էին 200 գնդակ։ Քաղաքային խորհուրդը եւ վիրաւոր քաղ. միլլիցիան մնացին քաղաքում։ Ալբերտ թագաւորը գեներալի համազգեստով մեկնեց վերջինը։ Երբ թագաւորը մեկնում էր, քաղաքամերձ երկաթուղային կայարանները արդէն կրակի մէջ էին։ Այրվում էին վագօնները եւ պայթում էին ռազմամթերքը»։

«Մօրնինգ Պօստի» թղթակցի ասելով, քաղաքում սպանվել էին հազարաւոր բնակիչներ։ Ներկայումս ամբողջ քաղաքն այրվում է։ Բէլգիացիք մեկնելուց առաջ ոչնչացրել են նաեւ նաւահանգստում գտնվող գերմանական բոլոր նաւերը։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա Յ Ո Ւ Մ

◆ Դարդանէլում նոր ականներ են դրվում։

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԿԵԱՆՔԻ ՁԱՅՆԸ

(Կնուտ Համսունից)

Իմ բարեկամս, մի գրող, պատմեց ինձ հետեւեալը։

Կոպէնհագէնի ներքին ծովախորշի ափը եզրում է Վեստավօլդ փողոցը՝ նոր կազմված ամայի մի ծառուղի։

Տներ այնտեղ շատ քիչ կան, ցանցառ են նոյնպէս լապտերները, իսկ անցորդ գրեթէ բոլորովին չը կայ։

Եւ այսպէս, սրանից երեք օր առաջ այդ փողոցի վրա պատահեց մի դէպք, որ ես ուզում եմ պատմել քեզ։

Մի երկու անգամ հազիւ էի անցուդարձ արել ծառուղով, երբ տեսայ մի կնոջ, որ դիմացից գալիս էր։ Ամբողջ ծառուղու մէջ մենակ երկուսս էինք։ Թէպէտ լապտերները վառվել էին, բայց այնպէս աղօտ էին լուսաւորում, որ ես չէի կարող տեսնել նրա դէմքը։—Անշուշտ գիշերային չքնաղներից է,—մտածեցի ես՝ մօտից անցնելիս։

Ծառուղու ծայրը հասնելով ես ետ դարձայ, ետ դարձաւ եւ կինը ծառուղու միւս ծայրից, եւ նորից հանդիպեցինք։—Անշուշտ սպասում է մէկին,—մտածեցի ես,—տեսնենք թէ ում։ Ես նորից անցայ մօտից։

Երրորդ անգամ մօտից անցնելիս ես վերցրի գլխարկս եւ ասացի նրան.

— Բարի երեկոյ։ Երեւի սպասում էք մէկին։

Նա ցնցվեց։

— Ոչ..., այո, սպասում եմ։

— Կարող եմ ընկերանալ ձեզ, մինչև որ գայ նա, որին սպասում էք։

— Այո, կարելի է։ Շնորհակալ եմ։ Ճիշդն ասած, ես ոչ մէկին չեմ սպասում, այլ եկայ պարզապէս այստեղ զբօսնելու. այստեղ շատ խաղաղ է։

Կողք կողքի քայլելով մենք սկսեցինք խօսել բոլորովին օտար նիւթերի վրա. ես առաջարկեցի նրան թեւս։

— Ա՛խ, ոչ,—պատասխանեց նա գլխով ժխտական շարժում անելով։

Սկսում էր ձանձրանալ։ Տիրող մթութեան մէջ կարելի չէր նրան տեսնել։ Ես ժամացոյցը նայելու պատրուակով լուցկի վառեցի, որպէսզի կարողանամ նրա դէմքը տեսնել։

— Իննուկէս, այո, իննուկէս,—ասացի ես։

Նա ցնցվեց, կարծես ցրտից։ Ես առիթից օգտվելով հարցրի նրան.

— Ցուրտ մրսել էք. ուզում էք՝ գնանք մի տեղ տաք բան խմելու։ Տիվօլի թէ Ալգայինը։

— Ոչ, չեմ կարող գնալ,—պատասխանեց նա։

Ես նոր միայն նկատեցի, որ նա սգի երկայն շղարշ ունէր գլխին։ Ես ներողութիւն խնդրեցի մութը պատճառ բերելով։ Եւ այն կերպը, որով նա ընդունեց իմ ներումն խնդրելը, վերջնականապէս համոզեց ինձ, թէ նա սովորական գիշերային կանանցից չէ։

— Թեւս մտէք,—ասացի ես նորից,—քիչ կը տաքանաք։

Նա թեւս մտաւ։

Մենք մի քանի անգամ անցուդարձ արինք։ Նա խնդրեց ինձ ժամացոյցը նայել։

— Տասնումէկին քիչ է պակաս,—ասացի ես։—Դուք որտեղ էք կենում։

— Հին-Թագաւորական փողոցը։

Ես կանգ առայ.

— Թոյլ կը տա՞ք ինձ ընկերանալ ձեզ մինչև տուն։

Ոչ, այդ կարելի չէ,—պատասխանեց նա,—այդ չէ կարելի։ Դուք Բրեդ փողոցում էք կենում։

— Որտեղի՞ց գիտէք,—հարցրի ես զարմացած։

— Ես գիտեմ՝ դուք ով էք,—պատասխանեց նա։

Լռութիւն։ Մենք թեւ թեւի տուած մտանք լուսաւոր փողոցները։ Նա գնում էր արագ. երկար շղարշը ծածանվում էր։

— Խնդրեմ, աւելի արագ գնանք,—ասաց նա։

Հին-Թագաւորական փողոցի մի տան դըռան առաջ նա կանգ առաւ եւ դարձաւ ինձ, իբր թէ շնորհակալ լինելու համար, որ ես նրան ընկերացայ։ Ես բաց արի դուռը։ Նա դանդաղ ներս մտաւ՝ երեսը ինձ դարձրած։ Ես հետեւեցի նրան։

Նա բռնեց ձեռքիցս։ Երկուսով էլ լուռ էինք։

Երրորդ յարկում կանգ առանք։

Նա ինքը բաց արեց դրսի դուռը, բացեց մի ուրիշ դուռ եւ ձեռիցս բռնած ներս տարաւ ինձ։ Մտանք սենեակը։ Լսվում էր պատի ժամացոյցի չխկոցը։ Կինը մի րոպէ կանգ առաւ դրան մօտ եւ յանկարծ սեղմեց ինձ իր բազուկների մէջ եւ ջերմ ու դողացող շրթներով համբուրեց շրթունքս։ Այո, ուղղակի շրթունքս։

— Նստեցէք,—ասաց նա,—ահա բազմոց։ Ես հիմա կը վառեմ լոյսը։

Եւ վառեց։

Ես շփոթված եւ հետաքրքրութեամբ նայեցի չորս կողմս։ Մեծ եւ ճաշակով կահաւորված մի սենեակ էր։ Բաց դռնից երեւում էին ուրիշ դռներ։ Ես չէի կարող ըմբռնել, թէ ինչպիսի՛ էակ էր սա, որի հետ այսպիսի արտակարգ կերպով ծանօթացայ։

— Ի՜նչ գեղեցիկ է այստեղ,—ասացի ես։—Դուք այստե՞ղ էք կենում։

— Այո, սա մեր տունն է։

— Ձե՞ր տունը։ Ձեր ծնողների հետ էք։

Նա ծիծաղեց եւ ասաց.

— Ոչ, ոչ։ Ես ամուսնացած կին եմ։ Ահա տեսէք։

Եւ նա հանեց շղարշապատ գլխարկը։

Ցիմար տղայ։ Նա 22—23 տարեկան կը լինէր։ Աջ ձեռքի մատին ունէր ամուսնական մատանի և արդէն ընդհանրապէս երեւում էր, որ ամուսնացած կին է։ Գեղեցիկ։ Ոչ։ Զափազանց շատ էին երեսի վրա կարմիր բծերը, իսկ յօնք գրեթէ բոլորովին չունէր։ Բայց նրա ամբողջ էութիւնը շնչում էր մի կրքոտ, մի յուզիչ կեանք։ Գեղեցիկ էր բերանը։

Ես ուզում էի հարցնել նրա անունը եւ նրա ամուսնու տեղը, ուզում էի հարցնել, թէ ո՛ւմն է այս տունը. բայց ամեն անգամ որ բերանս բաց էի անում, նա ամուր սեղմում էր ինձ իր գրկում եւ արգելում խօսել։

— Անունս է Ելէնա,—ասաց նա։—Կամենում էք ընթրել։ Ոչինչ, ես կարող եմ զանգահարել. միայն թէ դուք այն ժամանակ գնացէք այնտեղ, ննջարանը։

Ես մտայ ննջարանը։ Առաջին սենեակի լամպան շատ քիչ էր լուսաւորում այստեղ։ Երկու մանճակալ կար։ Ելէնան զանգահարեց եւ պատուիրեց գինի բերել։ Ես լսեցի աղախնի ներս մտնելը, գինին դնելը եւ դուրս գնալը։ Մի րոպէ վերջը Ելէնան ննջարան մտաւ։ Նա կանգ առաւ դրան մօտ։ Ես մի քայլ առաջ անցայ. նա մի թեթեւ աղաղակ արձակեց եւ նոյն միջոցին դիմացս վազեց...

Դա սրանից 3 օր առաջվայ երեկոյեան էր։ Ի՞նչ անցաւ դրանից վերջը։ Համբերի՛ր, դեռ շատ բաներ անցան։

Երբ ես արթնացայ, արդէն սկսում էր լուսանալ։ Լոյսը թափանցում էր լուսամուտների վարագոյրներից։ Ելէնան էլ արթնացաւ։ Նա թուլացած խոր շունչ էր առնում եւ ժպտում ինձ։ Նրա ձեռները սպիտակ էին եւ գիրգ, կուրծքը առաձիգ։ Ես նրան ինչ-որ ասում էի, բայց նա մեղմ քնքշութեամբ փակում էր բերանս իր շրթներով։

Լոյսն աւելի ու աւելի բացվում էր։

Երկու ժամ յետոյ ես արդէն ոտքի վրա էի։ Ելէնան հագնվում էր։ Ահա այստեղ ես ապրեցի այն րոպէն, որ մինչև հիմա սոսկում է ազդում վրաս, երբէք սարսափելի մի երազ։ Լուացարանի առջեւ եմ։ Ելէնան ինչ-որ մի բանի համար միւս սենեակն է գնում եւ ես, քանի դեռ դուռը բաց է, նայում եմ։ Բաց պատուհաններից ցուրտ է փչում, իսկ սենեակի մէջտեղը, երկար սեղանի վրա պառկել է մի մեռել։ Դագաղի մէջ մի սպիտականեր, ծեր մեռել։ Նիհար ոտքերը դուրս են կարկառվել ծածկոցի տակից, բռունցքները կարծես կատաղի կերպով սեղմած, իսկ դէմքը դեղին է եւ արտաքոյ կարգի ահարկու։ Այս ամենը տեսնում եմ ես ցերեկվայ պայծառ լոյսի տակ։

Երբ Ելէնան վերադարձաւ, ես արդէն հագնվել էի եւ պատրաստվում էի գնալ։ Հազիւ կարողացայ պատասխանել նրա համբոյրին։ Նա էլ արդէն հագնվել էր եւ ուզեց ընկերանալ ինձ մինչև դրսի դուռը։ Զը հակառակեցի, բայց եւ ոչ մի հարց էլ չը տուի։ Ներքևը՝ դրան մօտ նա պատին կպաւ, որպէսզի չը նկատվի, եւ ասաց.

— Ցտեսութիւն։

— Վա՞ղը,—հարցրի ես դողալով։

— Ոչ, վաղը չէ։

— Ինչո՞ւ։

— Մի հարցնիր, սիրելիս, ես վաղը թաղման պէտք է գնամ. իմ ազգականս մեռաւ։ Ուրեմն հիմա ամեն բան գիտես։

— Այն ժամանակ միւս օրը։

— Այո, միւս օրը, այստեղ դրան մօտ կը սպասեմ քեզ։ Ցտեսութիւն։

Ես գնացի...

. . . .

Ո՞վ էր նա և ո՛վ էր մեռելը։ Ի՜նչպէս սեղմել էր բռունցքները, ի՜նչ սոսկալի շարժումով սառել էին բերնի անկիւնները։ Միւս օրը Ելէնան պէտք է սպասէ ինձ։ Գնա՞լ թէ չը գնալ։

Ես դիմում եմ ուղղակի Բերնիկ ճաշարանը, խնդրում եմ հասցէների գիրքը եւ փնտռում Հին-Թագաւորական փողոցի ծանօթ նօմերները։ Այս կերպով իմանում եմ Ելէնա անունը։ Սպասում եմ, մինչև որ բերում են առաւօտեան լրագիրը եւ խելելով մի հատ՝ խելայն փնտռում են մեռեալների յայտարարութիւնները։ Այո, այստեղ է եւ նրա յայտարարութիւնը, այստեղ ամենից սկիզբը, թանձր տառերով. «Երէկ, երկարժամանակեայ հիւանդութիւնից յետոյ, հոգին աւանդեց իմ ամուսինս 53 տարեկան հասակում»։ Յայտարարութեան մէջ երէկվայ թւականն էր։

Նստում եմ և երկար խորհրդածում։

Ապրում են մարդ ու կին, կինը մարդուց 30 տարով փոքր։ Մարդը երկար տարիներ հիւանդանում է եւ վերջապէս մեռնում։ Եւ բնտասարդ այրին թեթեւ շունչ է առնում։ Կեանքը, խելայեղ, գեղեցիկ կեանքը կանչում է նրան եւ նա հպատակվում, նա պատասխանում է նրան. գալի՛ս եմ։

Եւ նոյն երեկոյն իսկ գնում եմ Վեստավօլդ...

Ելէնա, Ելէնա—միւս օ՞րը։ Տ.-Թ.

◆ Կ. Պոլսում գերման գործակալները շարունակում են ագիտացիա մղել ռուսների դէմ։ Գերմանացիք գրգռում են Թիւրքերին նաև անգլիացիների դէմ։

◆ Թիւրք զօրքերի մէջ ապստամբութիւն է բռնկվել. զօրքը կերակուր է պահանջում։ Էնվէր-փաշան գերմանացիներից միջոցներ է խնդրում զօրքին ուտելիք հասցնելու համար։ Պատերազմին հակառակորդները պնդում են զօրքերին զինաթափ անելու վրա։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների դեսպանները պատրաստակամութիւն են յայտնել Բ. Դրանը ընդունելու կապիտուլիացիաների վերացումը, բայց այն պայմանով, որ Թիւրք զօրքերն անմիջապէս զինաթափ լինեն։ Բ. Դուռը դեռ չէ տուել իր համաձայնութիւնը այդ առաջարկութեան առիթով։

◆ Պարզվում է, որ Այդընի վիլայէթում երկրաշարժից քանդվել են հիւանդանոցը և մզկիթը։ 248 մարդ սպանվել են։ Յետոյ սկսվել է հրդեհ, որ ոչնչացրել է երկրաշարժից զերծ մնացածը։ Վիլայէթի մնացած տեղերում սպանվել են 3000 հոգի և վիրաւորվել են 1000 հոգի։ Երկրաշարժը շարունակվում է։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Арм. Вѣстн.», որ հրատարակվում է հայ-ռուս-արևմտեան զօրաճակատի զօրքերի հրամանատարի շտաբին կից, Թիւրքիայի բռնած դիրքի առիթով հետևեալն է ասում.

I

Ընդհանուր դրութիւնը ըստ երևոյթին սպառնում է բարդանալ։

Կ. Պոլսից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Թիւրքիան, կամ—ճիշդը—երիտասարդ-Թիւրքերի գործիչների իշխանութեան տակ եղածները վճռապէս թեքվել են Աւստրիայի և Գերմանիայի կողմը և մտադիր են մասնակցել պատերազմին։ Այժմ թղթախաղի վրա է դրվում օսմանեան կայսրութեան գոյութիւնը։

Աշխատենք, որքան այդ թոյլ կը տայ տեղը, մի քանի գծերով ուրուագծել անցեալը երբեմնի հզօր, իսկ այժմ ուժասպառ պետութեան՝ Եւրոպայի ներկայ «հիւանդ մարդու» պետութեան։

Թիւրքաց տիրապետութիւնների սկիզբը Եւրոպայում վերաբերում է XIV դարի կէսերին, երբ սերբիական թագաւոր Ստեֆան Դուշանի մահից յետոյ, Բալկանեան թերակղզու քրիստոնեաների միջև տարաձայնութիւններ սկսվեցին, որոնք հասան մինչև այնտեղ, որ Իոհան IV Կանտակուզէնը Թիւրքերին օգնութեան կանչեց։ Երկու տարվայ մէջ Թիւրքերը առանց կռուի տիրեցին ամբողջ երկիրը։ Կայսրութեան երկրորդ քաղաքը, Ադրիանուպոլը, նուաճվեց 1360 թւին էմիր Մուրադ I-ի ձեռքով, իսկ 1363 թ. նրա վէզիրը Բուլղարիայից խլեց Ֆիլիպպոպոլը։

1403 թ. Թիւրքերի տիրապետութեան համար վրա հասաւ, թւում էր, կրիտիկական րոպէ. ամբողջ Թիւրքիան էմիր Բայազէտ Թիմուրի պարտութիւնից յետոյ ընկած էր Սամարղանդի խանի ոտքերի տակ, բայց վերջինս կանգ էր առել փոքրասիական ափում, նաւերի պակասութեան պատճառով անկարող լինելով անցնել օսմանցիների կայսրութեան եւրոպական ափը։ Հասարակ պատահականութեան շնորհիւ Բայազէտի ազատված որդիները միմեանց դէմ կռիւ սկսեցին գահի համար։ Պետութիւնը այդ ժամանակ գտնվում էր ծայրայեղ չքաւոր դրութեան մէջ։ Սակայն օսմանցիների ուժասպառութեան այդ անդառնալի րոպէն քրիստոնեայ Եւրոպան բաց թողեց, և Թիւրքիան, վերածնվելով, սկսած 1450 թւից մինչև 1566 թիւը, ապրում է ծաղկման շրջան։

1453 թ. մայիսի 30-ին ընկաւ Բիւզանդիայի կայսրութեան մայրաքաղաք—Կ. Պոլիսը, և իր զօրքով նրա մէջ մտաւ սուլթան Մահմէդ II-ը։ Նրա թոռ Սէլիմը, որ ժառանգել էր իր պապի դեսպոտ և ռազմիկ բնաւորութիւնը, վերսկսեց նրա ծրագրի բացումը, քրիստոնէութեան մահ և կործանում սպառնալով։ Նա նուաճեց Հայաստանը, Ատրպատականը, Քիւրդստանը և Միջագետքը։ Նրա օրով փարթամօրէն ծաղկեց Կ. Պոլիսը։

1521 թ., Սիւլէյման Մեծի օրով, Թիւրքերը գրաւեցին Բելգրադը, իսկ 1523 թ. սեպտեմբերի 21-ին նրա բանակը մօտեցաւ Վիեննայի պատերին, և միայն պաշարի պակասութիւնը, անբարեյաջող եղանակը և ենիչերիների տրտունջը արգելք եղան այն բանին, որպէսզի ս. Ստեֆանի աշտարակից մարգարէի աղօթքը լսվէր։ Սակայն Ունգարիան մնաց Սիւլէյմանի կողմը։

Նա Թիւրքաց կայսրութիւնը հասցրեց հզօրութեան ամենաբարձր աստիճանին։

Զափազանց զարգացաւ գեղարուեստը (առանձնապէս ճարտարապետութիւնը)։ Ամենահզօր Դրան առջև խոնարհվում էին իշխանները և թագաւորները։ Ողջ քրիստոնեայ աշխարհը թպրտում է մեծ Թիւրքի առջև։ Սակայն կառավարիչ շրջանի շքեղութիւնն ու փայլը խիստ հակասական էր ժողովրդական մասսաների չքաւորութեան և ագիտութեան հանդէպ, մասսաների, որոնց մէջ հետզհետէ աճում էր անբաւականութիւնը, իսկ դեսպոտիզմը և զինուորիայի ու արքունիքի աչքի ընկնող անդամների ոչնչացումը մեռցրին մտաւոր և քաղաքական կեանքի ազատութիւնը, ոչնչացրին կառավարութեան ուժը։

Այդպիսով, Սիւլէյման Մեծի մահով (1566 թ.) սկսվում է կայսրութեան աստիճանական անկումը։ Մի անընդունակ սուլթան փոխարինվում է մի աւելի անկար սուլթանով։ Այն ձեռքը, որ յաճախ այնպէս սպառնում էր քրիստոնեայ աշխարհին կործանիչ հարուածով, թուլացաւ։ Բանը հասաւ այնտեղ, որ 1651 թւին կայսրութիւնը, ներքին խառնակութիւնների և անվերջ պատերազմների հետևանքով՝ մօտ էր արդէն անկման։ Իսկ Թիւրքերին թշնամի պետութիւնների թիւը աւելացաւ մի երկուսով ևս՝ Ռուսաստանով և Լեհաստանով, որոնցից XVII դարի վերջին քառորդում Թիւրքիան մի շարք պարտութիւններ կրեց։ Այն ժամանակ ռուսները առաջին անգամ մուտք ունեցան դէպի Սև-ծովը, և 1676 թ. կարելի է սկիզբը համարել Ռուսաստանի մի շարք կռիւների ընդդէմ Թիւրքիայի, սկիզբը անցած XIX դարում այնքան սուր կերպարանք ստացած արևելեան հարցի։ Դրանում պակաս դեր չէ խաղացել և Թիւրքիայի այժմեան «հովանաւորուհի» Աւստրիան։

XVII դարի վերջին երկու տասնամեակը յայտնի եղան նրանով, որ Թիւրքերին արտաքսեցին գերմանական հողերից։ Մշտական անվերջութիւնները ենիչերիներին ապստամբութեան հասցրին. գերմանացիները սկսեցին իրանց նուաճումները։

1696 թ. Պետրոս Մեծը ստիպեց Թիւրքերին Ազովը յանձնել, իսկ 1774 թ. (Կայնարջիի հաշտութիւն) բալկանեան քրիստոնեաների համար ազատութեան արշալոյս ծագեց. Ռուսաստանը, շնորհիւ Ռումեանցևի, Օրլովի և Դոլգորուկովի յաղթութիւնների, հովանաւորութեան իրաւունք է ստանում Թիւրքիայի պրավոսլաւ ժողովուրդների վրա։ 10 տարի յետոյ Եկատերինա II-ը Ղրիմի հողերը միացնում է Ռուսաստանին, իսկ 1792 թ., Եասսի պայմանագրի համաձայն, Ռուսաստանին է անցնում Սև-ծովի հիւսիսային ափը։

Այնուհետև, հետևեալ մի քանի տասնեակ տարիները Թիւրքիայի համար անցնում են մշտական խռովութիւնների մէջ, որոնք փոխարինվեցին օսմանեան կայսրութեան համար նոր անվերջ պատերազմով ընդդէմ ռուսների, որը վերջացաւ նրանով, որ մեզ զիջվեց Բեսսարաբիան և ընդարձակվեցին Սերբիայի անկախութիւնն ու սահմանները։

Այդ ժամանակից Ռուսաստանի ազդեցութիւնը Սերբիայի ճակատագրի վերաբերմամբ աւելի է հաստատվում։

Անցած դարի 20-ական թւերին բռնկեց յունական ապստամբութիւնը, որը ընդարձակ ծաւալով տարածվեց ցամաքում և կղզիներում. անգամ աթէնացի վանականները այն ժամանակ զէնք վերցրին։ Թիւրքերը չը լսված գազանութիւններ կատարեցին, որով ռուսաց դեսպանին ստիպեցին բացարձակ բողոքել։ Ողջ Եւրոպայում համակրութիւն առաջացաւ դէպի յոյները. նրանց համար փող, զէնք, նաւեր և կամաւորների խմբեր էին ուղարկվում։ Այլ կերպ էին պահում իրանց այն պետութեան կառավարութիւնները, որոնք ապստամբներին առաջարկում էին հպատակվել Բ. Դրան։ Այդ բանում անշնորհակալ դեր կատարեց Աւստրիան, բոլոր ժամանակ դրդելով սուլթանին յետագայ [illegible]։

Վերջապէս (1827 թ.), Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան, այլևս անկարող լինելով տանել չը տեսնված գազանութիւնների տեսարանը, վճռեցին դուրս գալ Թիւրքիայի դէմ և իրանց նաւատորմը կենտրոնացրին Յունական ժողովում։ Տեղի ունեցաւ մինչև այդ չեղած ծովային ճակատամարտ Նաւարինի մօտ, ուր ժամանակ, 4 ժամվայ ընթացքում ոչնչացվեց Թիւրքական 120 շոգենաւ։

1828 թ. մայիսի 7-ին ռուսական զօրքերը անցան Պրուտը Եւրոպայում և Արփաչայը Ասիայում. նուաճեցին Կարսի շրջանը և գրաւեցին Էրզրումը, ընկան Վառնան և Բրայլովը։ Հետևեալ տարին անձնատուր եղաւ Սիլիստրիան, և գեներալ Դիբիչ, անցնելով Բալկանները, արդէն 30 մղոնի վրա էր գտնվում Կ. Պոլսից։

Վերջապէս 1830 թ. փետր. 3-ին հրատարակվեց Յունաստանի անկախութիւնը, իսկ ապրիլի 24-ին սուլթան Մահմուդի կողմից հանդիսաւորապէս ճանաչվեց նրա ինքնուրոյնութիւնը։

Մի խօսքով՝ երկու դարի ընթացքում Ռուսաստանը, դրդված քաղաքական անհրաժեշտութիւնից և գաղափարական ձգտումից (քրիստոնեաներին և սլաւոններին օգնելու), եռանդուն աշխատեց «արևելեան» հարցի վրա, որը կարելի է անուանել ուղղակի «Թիւրքական»։

Եւ գրեթէ հենց առաջին քայլերից՝ Ռուսաստանը հանդիպեց խոչընդոտների—երբեմն աշկարա, երբեմն թագնված—Աւստրիայի կողմից, որպէս գերմանական աշխարհի ներկայացուցչի։

Այս վերջինին բոլորովին օտար էին բալկանեան քրիստոնեաների շահերը, և գերմանիզմը երբեք չի ձգտել բարձր գաղափարների. նրա ճանապարհը չափազանց ցինիկ կերպով է գծված՝ սոսկ նիւթական նկատումներով։

Նոր շուկաներ ձեռք բերելու հրապը գերմանացիների բերանը «ջուր» բերեց։ Եւ Աւստրիան, որպէս նրանց հաւատարիմ աւանգարդը, պէտք է վաղ թէ ուշ տիրապետէր Դարդանէլին։

Այդպէս էին մտածում գերմանական պարոնայք մակլերները, այսպէս անուանված քաղաքականութեան շինողները, մի քաղաքականութեան, որ զուրկ է որևէ «իդէօլոգիայից»...

(Վերջը միւս անգամ)

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԻ ԹԻՒԸ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Լվով քաղաքի «Սլովօ Պոլսկիէ» լրագիրը տալիս է երկրագնդի վրա եղած սլաւոն ցեղի վիճակագրութիւնը։ Վերջին հաշիւներից երևում է, որ կան.

Վելիկօռուսներ	70,000,000	(40%)
Մալօռուսներ	38,000,000	(21%)
Բելօռուսներ	9,000,000	(5%)
Լեհացիներ	27,000,000	(15%)
Սերբեր և խօրվատներ	12,000,000	(6,7%)
Չեխեր	9,000,000	(5%)
Բուլգարներ	8,000,000	(4,4%)
Սլօվակներ	3,000,000	(1,7%)
Սլօվինցներ	2,000,000	(1,1%)
Լուժիչաններ	200,000	(0,1%)

Սլաւոնների ընդհանուր 178,000,000 թւից մօտ 67 տոկոսը դաւանում են ուղղափառ դաւանութիւն (աւելի քան 120,000,000 հոգի), 31 տոկոս՝ կաթոլիկ (55,000,000 հոգի), մօտ մի միլիոն լիւթերականներ և գրեթէ նոյնչափ մահմեդականներ։

Անգլօ-գերմանական ցեղերի քանակն է ամբողջ աշխարհում 240,000,000 հոգի (100,000,000 գերմանացիներ և 140,000,000 անգլօ-սաքսեր), իսկ լատինօ-կելտերի քանակն է 170,000,000։

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Ալէքսանդրիա, 14/27 սեպտ.

Հիմա այլ ևս հաստատուած է, որ խըդիվը Եգիպտոս չպիտի վերադառնայ պատերազմի ամբողջ տևողութեան միջոցին։ Բրիտանական կառավարութեան որոշմամբ, խըդիվի տեղակալ և մինիստր-նախագահ Րուշդի փաշա հեռագրած է նորին բարձրութեան, որ հաճելի չէ իր վերադարձը յԵգիպտոս։ Մինչև անգամ փափաքելի չէ նըկատուած, որ խըդիվը Կ. Պոլիս բնակի, և իրեն թելադրուած է Զուիցերիա փոխադրուիլ։

* * *

Ի նպաստ ռուսական Կարմիր Խաչի թէ՛ աստ և թէ Կահիրէ ցայգահանդէսներ տուեցան երկու քաղաքներուն թատրոններուն մէջ, որոնք խիստ փայլուն յաջողութեամբ պսակուեցան։ Ասկէ զատ, ռուս հիւպատոսարաններու նախաձեռնութեամբ հանգանակութիւններ բացուեցան նոյն նպատակաւ։

Հայերը առանձին հանգանակիչ մասնախումբ կազմեցին և հայ գաղութին մէջ հանգանակութեան ձեռնարկեցին։

Զնայելով պատերազմին առթիւ այս երկրին մէջ տիրող անտեսական տագնապին՝ հայերը խորունկ համակրութիւն ցոյց տուին ռուսական Կարմիր Խաչին և ամենէն աղքատ հայը իր լումաներովը մասնակցեցաւ հանգանակութեան։ Ռուս հիւպատոսարանք խորապէս զգացուած են հայոց այս ինքնաբեր համակրական ցոյցէն։

* * *

Պետական հեռագրատունք գրաւուած են անգլիացի գրաքննիչներով, որոնք մեծ ուշադրութեամբ կը քննեն յանձնուած հեռագիրները։ Այս օրերս արաբ պաշտօնեայ մը իր մէկ թղթակցէն հեռագրաւ նարինջի գինը կուզէր իմանալ։ Գրաքննիչը այդ հեռագիրը չհաղորդեց, նկատելով որ նարինջի եղանակին մէջ չենք ապրիր։

Աւելցնենք որ թէ՛ տեղւոյս և թէ՛ Եւրոպայի համար մամուլի հեռագրական [illegible] արգիլուած են, և ամէն անոնք՝ որ հեռագիր կուտան՝ պարտաւոր են թէ իրենց թղթակցին և թէ իրենց մականունին առջև դնել նաև պզտիկ անունը։

* * *

Գերման լրտեսներ և պատերազմաւորներ Սուդանէն և Եգիպտոսէն արտաքսուեցան։

Այս օրերս տեղական մամուլը հրատարակեց, թէ հայ ուսանողի մը տունէն անթել հեռագիր գտնուած և գրաւուած է։ Այս զրոյցը մեծ յուզում յառաջ բերաւ հայ գաղութին մէջ։ Բայց իրողութիւնը պատմուածին բոլորովին հակառակն է։

Տեղւոյս անգլիական հեռագրատունը անթել հեռագրի պէտք ունենալով՝ գործիք մը խնդրած էր Պոր-Սայիդի հեռագրական կայանէն, բայց այս վերջինը պատասխանած էր, թէ երկու ամիսէն առաջ չէր կարող յանձնել գործիքը։ Ասոր վրայ տեղւոյս Ս. Քաթէրին ֆրանսական կոլէժէն խնդրուած էր գործիք մը, զոր կոլէժը Եւրոպայէն բերել տուած էր թերևս քանի մը տարի առաջ։ Գործիքը փորձուեցաւ, բայց, չի գիտցուիր ինչ պատճառաւ, չկրցաւ բանիլ։ Կոլէժի տնօրէնը այս առթիւ իմացուց անգլիական հեռագրատան, թէ՝ իր նախկին ուսանողներէն մին, պ. Թաւլաճեան, ինքնօգնութեամբ շինած է անթել հեռագրի գործիք մը և զանի իր տան մէջ զետեղած, ու թերևս այդ գործիքը կարող ըլլայ հեռագրատան պէտքը գոհացնել։ Արդարև դիմում եղաւ պ. Թաւլաճեանին, որ անմիջապէս անգլիական իշխանութեան տրամադրութեան տակ դրաւ զայն. փորձերը սքանչելի արդիւնք տուին, և կառավարութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունեց տաղանդաւոր հայ ուսանողին անթել հեռագրի կազմուածքը։ Ահա բուն իրողութիւնը։

Տեղւոյս հայերը անմիջապէս հերքում տուին տեղական թերթերու մէջ «հայ ուսանողի» մասին շրջած զրոյցներուն և բուն ճշմարտութիւնը մատնեցին ըրին, ինչ որ շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն թողուց միջազգային հասարակութեան վրայ։

Թղթակից

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ԻԴԷՕԼՕԳԻԱՆ

V

Նախագիծ Կ. Պոլսի չէզոքացման

«Կ. Պոլիսը, Բոսֆորի երկու ափերը, Մարմարա ծովը և Դարդանէլը՝ ծովային գծից որոշ տարածութեան վրա և այդ տարածութեան բոլոր կղզիները համարելով եւրոպական պետութիւնների ընդհանուր և անբաժան սեփականութիւն՝ կազմում են մի Միջազգային երկիր։

«Միջազգային երկիրը կառավարվում է բոլոր եւրոպական մեծ և փոքր տէրութիւնների ներկայացուցիչների կողմից ընտրված կառավարչական խորհուրդը։

«Կառավարչական խորհրդին նախագահում են բոլոր անդամները մի-մի տարի առանձին հերթով։

«Դատական իշխանութիւնը միջազգային երկրի մէջ պատկանում է միջազգային դատարանին, կազմված եւրոպական տէրութիւններից իւրաքանչիւրի կողմից նշանակված անդամներից։

«Երկրի միջազգային դատարանը քաղաքացիական և քրէական գործերի համար կազմում է բողոքարկու ատեան, այդ գործերը վճռվում են առաջին ինստանցիայում անձնապէս միջազգային դատարանից նշանակված դատաւորների կողմից։

«Առանձին միջազգային մասնաժողովը երկրի համար կազմում է քրէական, քաղաքացիական, առևտրական և դատավարական հիմնական օրէնքներ (կօդեքս)։

«Այդ օրէնքների բարեփոխութեան ենթարկելու հարցը կարող է որոշել կառավարչական խորհրդի և միջազգային դատարանի միացեալ կազմը ձայների մեծամասնութեամբ և յատուկ այդ նպատակի համար կազմված է առանձին միջազգային յանձնաժողով։

«Երկրի ներքին խաղաղութիւնը պահպանելու համար կազմված ոստիկանութիւնը և զինված ժանդարմերիան ենթարկվում են կառավարչական խորհրդի նախագահին, բայց նրանք պաշտօնի են կոչվում և արձակվում ոչ այլ կերպ, եթէ ոչ որոշմամբ առանձին վարչութեան, կազմված կառավարչական խորհրդի նախագահից, նախկին տարվայ նախագահից և յաջորդ տարում նախագահելու հերթ ունեցող անդամից. վարչութեան նիստերին նախագահելու է առաջինը։

«Երկրի պաշտօնական լեզուն ճանաչվում է ֆրանսերէնը որպէս դիպլօմատիական յարաբերութիւնների լեզու։

«Յատուկ դատաւորների, ոստիկանութեան, ժանդարմերիայի, զինուորների պահպանութեան, աղքատների խնամատարութեան, ճանապարհների կառուցման և հասարակական բարօրութեան և բարեկարգութեան այլ և այլ ծախսերի քանակը նշանակում է կառավարչական խորհուրդը։ Իսկ այդ խորհրդի անդամները, ինչպէս և միջազգային դատարանի անդամները ռոճիկներն ստանում են իրանց կառավարութիւններից։

Պատերազմի դէպքում՝ կռւող ազգերի ներկայացուցիչները պատերազմի ամբողջ տևողութեան ժամանակ դուրս են գալիս խորհրդի և միջազգային դատարանի կազմից։

«Երկրի միջազգային դատարանը քննում է կռւող կողմերի փոխադարձ գանգատները պատերազմի օրէնքների և սովորութիւնների համաձայն. դրա համար և պատերազմող ազգերի ներկայացուցիչները խորհրդի նիստերում չը մասնակցելով հանդերձ մնում են Կ. Պոլսում որպէս միջազգային դատարանի առաջ իրանց կառավարութիւնների հաւատարմատարները։

«Երկրի բնակիչները, թէպէտ և մշտական բնակութիւն հաստատեն այդտեղ, մնում են այն երկրի հպատակ, որտեղ ծնվել են, կամ որի հպատակութիւնն ընդունել են։ Միջազգային երկիրը չունի իր հպատակները։

«Կ. Պոլսում են գումարվում բոլոր միջազգային վեհաժողովները (կօնգրէս), ինչպէս և դիւանագիտական, առևտրական և գիտական բոլոր համագումարները. այնտեղ են կազմակերպվում նաև համաշխարհային արդիւնաբերական ցուցահանդէսները։

«Միջազգային երկրի նաւահանգիստներն ազատ են բոլոր պետութիւնների առևտրական նաւերի անմաքս և անարգել ելևմուտի համար (պօրտօ-ֆրանկօ)։

«Կ. Պոլսի չէզոքին սահմանակից են երեք աշխարհամասերը և իմ կողմից ծրագրված պայմաններում ապագան բարգաւաճութեան այդ բոյնը կը լինէր ժողովուրդների կուլտուրական և արդիւնաբերական համայնակցութեան կենտրոն, գուցէ և որրան միջազգային հաստատուն իրաւունքի։ Բայց ընթերցողը, ի հարկէ, Կ. Պոլսի և նեղուցների չէզոքացման իմ ծրագիրը կը համարի ցնորական, և ես պատրաստ եմ դրան համաձայնելու, բայց ոչ թէ նրա համար որ աներագործելի է, այլ նրա համար որ ժամանակակից Եւրոպան դեռ բաւական հաստատուն և անկեղծ ցանկութիւն չունի ընդհանուր խաղաղութեան այդ օրհնված դարագլուխն որ առաջ իրագործված տեսնելու»։

Q.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՌՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3 հոկտեմբերի

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Երէկ ժամը 3-ին թագաւորի աճիւնը գնացքով բերվեց Կուրտէ-Արջէշ։ Ռումինիայի բոլոր ծայրերից իւրաքանչիւր կէս ժամը մի անգամ գալիս էին անհամար ժողովուրդ գնացքներով, ազգային գեղեցիկ տարազներ հագած։ Քաղաքների բնակիչները անխտիր ամենքը խոր սգի մէջ են։ Հինգ գնդեր վերջին յարգանքը տուին հանգուցեալ թագաւորին։ Սգերթն անցաւ շարքերով կանգնած զօրքերի և դպրոցականների միջով միևնոյն կարգով, ինչպէս Բուխարեստում եղաւ։

Ժամը 5-ին թագաւորի աճիւնը իջեցվեց դամբարան վանքում, Կուրտէ-Արջէշ վանքի հիմնադրի իշխան Նէագօյբասարբի գերեզմանի ոտքերի մօտ։ Բերդերից պարպվեց 101 թնդանօթ։ Բոլոր եկեղեցիներում զանգերը ղօղանջում էին։ Բոլոր գնացքները ի նշան սուգի կանգ առան 5 րոպէով։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

3—4 հոկտեմբերի

ՈՒՐՄԻԱ.—Նահանգապետի կարգադրութեամբ կախաղան բարձրացրին 11 քիւրդի, որոնք ակտիվ մասնակցութիւն էին ունեցել Ուրմիայի դէպքերին։

ՍՕՖԻԱ.—Բուլղարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Նօէլ Բէկստոնի կեանքի դէմ կատարված մահափորձը մեծ յուզմունք առաջ բերեց բուլղար հասարակութեան մէջ, որ բարձր է գնահատում Բէկստոնի մատուցած ծառայութիւնները ի շահ Մակեդոնիայի ճնշված ազգաբնակութեան։

ՀՌՈՄ.—Երէկ ժամը 2 ու 20 րոպէին ցերեկով վախճանվեց մարկիզ դի Սան-Ջուլիանօն։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պ. Հ. Գ. պետութեան զանազան քաղաքներից հեռագիրներ ստացաւ, որ կրթական հաստատութիւններում Լէրմօնտովի ծննդեան 100-ամեակի առիթով կատարվել են հոգեհանգիստ և ցերեկոյթ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

PER LA BOCCA DE SU HERIDA

Per la bocca de su herida...

Տարօրինակ, զարմանալի դարձուածք ծընված Սպանիայում և անհասկանալի անգամ սպանացիներին. հայերէն կը նշանակէ՝ աղաղակել վէրքի... բերանով...

Վէրքի... բերան... մի սոսկալի խօսք, որ կարող էր միայն միջնադարեան Սպանիան հասկանալ և մարսել... Այնտեղ ամենայն բանի վրա իշխում էր գաղտնի հոգևոր դատարանը, և գիւղացու աղքատ խրճիթում և թագաւորի շքեղ պալատում վախենում էին և դողում ինկվիզիտորների առաջ, որոնք ի փառս երկնքի և յանուն Քրիստոսի խարոյկներում այրում էին «մեղաւորներին»։ Ինկվիզիտորները ոչ թէ միայն այրում էին, այլև չարչարում... Նրանք աշխատում էին, որ ոչ մի վէրքը չը բուժվի, այլ մնայ բաց, ցաւի և ցաւի... Կարծես վէրքը կենդանանում էր և խօսում էր, հեւում, աղաղակում իր... բերանով... Եւ այսպէս բազմաչարչար սպանացիները գոչում, աղաղակում էին իրանց վէրքերի շրթունքներով...

Անցան դարեր։ Ահեղ հոգևոր դատարանը կնքեց իր մահկանացուն, երբ փչեցին մարդկային ազատութեան գեղեցիկ հովերը։ Սպանիան մոռացաւ իր ինկվիզիտորներին և խարոյկները, որ մարեցան, իսկ դարձուածքը՝ Per la bocca de su herida մնաց իբրև մի յուշարձան. միայն նրա միտքը, նրա իմաստը իրանք սպանացիները այժմ չեն հասկանում մեքենաբար կրկնելով նրան։

Բայց կայ մի ազգ, որը հասկանում է այդ սոսկալի դարձուածքը, նրա միտքը և իմաստը, և որը այսօր հեւում է, գոչում և աղաղակում իր վէրքի շրթունքներով։

Այդ բազմաչարչար ազգը՝ հայերն են...

Ինկվիզիցիան վաղուց ի վեր բոյն է դրել մեզանում և դարեր շարունակ ինկվիզիտորները մեզ յօշոտում են, սպանում, չարչարում, տանջում... Մեր վէրքերը վաղուց բացված են, երբէք չեն փակվել, լայնանում են, մեծանում և ցաւում, ցաւում... Կարծես ամբողջ ազգը մի մեծ վէրք է դարձել։ Այդ վէրքը կենդանանում է։ Մեր երեսները չեն տեսնվում, երևում են միայն մեր սոսկալի վէրքերը, և այսօր մենք գոչում ենք և աղաղակում մեր վէրքերի շըրթունքներով...

Նենգ Թիւրքը, աւազակ Քիւրդը, Աբդիւլ-Համիդներ և Էնվէրներ դարձել են մեր դահիճ-ինկվիզիտորները։

Այսօր մենք աղաղակում ենք մեր վէրքերի շրթունքներով և սպասում ենք, որ մեծ Ռուսաստանը, գեղեցիկ Ֆրանսիան, հզօր

Անգլիան լսեն մեզ և բուժեն մեր վէրքերը...

Վեց վիլայէթները մերն են, որովհետև առատօրէն ողողված են հայ արիւնով. վեց վիլայէթները մեր արդար արեան գինն են։ Եթէ իրաւ այս մեծ պատերազմը պիտի վերջապէս ճանաչել տայ փոքր ազգերի իրաւունքները՝ ապրելու, առաջադիմելու և զարգանալու, եթէ այս պատերազմը պիտի ճանաչել տայ մինչև այսօր բռնաբարված արդարութիւն և օրէնք, կուլտուրա և ազատութիւն, մեր լայն, ցաւած վէրքերի շըրթունքներով մենք պահանջում ենք տալ մեզ այդ վեց վիլայէթները, որ բուժվեն մեր վէրքերը, այն վէրքերը, որ ցաւում են Եւրօպայի շահախնդիր քաղաքականութեան շնորհիւ...

Ցաւում են մեր մեծ, ծանր և լայն վէրքերը... Բայց նրանք կը բուժվեն...

Դեղ կայ բուժելու...

Դեղը մի կտոր, մի բուռն հող է, բայց հայկական...

Մի կտոր, մի բուռն ազատ հայ հող...

Մենք արժանի ենք այդ հողին։

Մենք կը զոհենք և կը զոհվենք, եթէ պէտք են եւ զոհեր...

Սպանացին ասում է՝ ես աղաղակում եմ իմ վէրքի բերանով, ասում է, իսկ ինքը չէ հասկանում այդ սօսկալի դարձուածքի միտքը և իմաստը։

Մենք չենք ասում այդպէս, բայց որքան մեր մաշած սրտերին մօտ է այդ դարձուածքը, հասկանալի, ես կասէի՝ սիրելի, եթէ կարելի լինէր սիրել շղթաներ,ստրկութիւն և վէրքեր... Գր. Ջալալեան

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԳՈՐԾԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Այս տարի Բագւում, բացի տեղիս հայոց Կուլտ. Միութեան գեղարուեստական սեկցիայի նախաձեռնութեամբ կազմված հայ դերասանական խմբից, երևան է եկել և մի այլ հայ դրամատիկ դերասանական ընկերակցութիւն, ղեկավարութեամբ դերասան Ոսկանեանի, որի նպատակն է ժողովրդական էժանագին ներկայացումներ տալ թէ Բագւում և թէ նրա մարդաշատ ու գործարանային բայօններում։

Անշուշտ, Ոսկանեանի նպատակն է հետևել Թիֆլիսի Ժողովրդական Տանը գործող հայկաբար դերասանական խմբին, որ պարբերական ժողովրդական էժանագին ներկայացումներ է տալիս, նշանակելով նրանց տոմսակների գինը 5 կոպէկից սկսած մինչև 50 կ., որպէսզի հասարակութեան ամեն խաւերից էլ մարդիկ հնարաւորութիւն ունենան թատրօն յաճախել։ Սակայն սկզբնական փորձը ցոյց է տալիս, որ Ոսկանեանը փոքր ինչ շեղվել է բուն ժողովրդական ներկայացումներ տալու ճանապարհից։

Ժողովրդական էժանագին ներկայացում ասելով՝ մենք հասկանում ենք, որ դա—ներկայացման մուտքը, այսինքն տոմսակների գները պէտք է լինեն էժան, որպէսզի հասարակութեան այն մասը, որ տարէնը մէկ-երկու անգամ հազիւ է բաղդ ունենում թատրօն յաճախելու, այժմ հնարաւորութիւն ունենայ միշտ էլ յաճախել թատրօն, որովհետև նա եթէ 1 ր. է տալիս մի անգամ թատրօն գնալու համար և յաճախում է այդպիսով տարէնը 5—8 անգամ, այսօր այդ մէկ րուբլով կարողանայ ոչ թէ մէկ, այլ երեք և գուցէ էլ աւելի անգամ թատրօն յաճախել։

Ի հարկէ այստեղ, խօսելով տոմսակների գնի մասին, անշուշտ աչքաթող չենք անում և պիէսաների ընտրութիւնը, որը նոյնքան կարևոր է, որքան վերոյիշեալ խնդիրը։

Սակայն առ այժմ կանգ առնենք Ոսկանեան խմբի ժողովրդ. ներկայացումների տոմսակների նշանակած գների վրայ։

Անցեալ տարի, երբ Բագւում գործում էին տ. Սիրանոյշի և յետոյ էլ պ. Աբէլեանի խմբերը, նրանց տուած ներկայացումների սովորական գները լինում էին 3 ր. մինչև 30 կ., այսինքն գալիօրկան լինում էր 30 կ., իսկ աստիճանաբար իջնելով տոմսակների գները աւելանում էին։ Աթոռներից վերև 8-րդ և 7-րդ կարգը լինում էր 40—50 կ., իսկ 6—5-ը 60—65 կ. և այլն։

Բայց այժմ, երբ պ. Ոսկանեանը ժողովրդական ներկայացման անունից է խօսում ու յայտարարում հասարակութեան, հէնց այդ նոյն գներն էլ պահպանում է ժողովրդական ներկայացումների տոմսակների վրայ։

Այստեղ թւում է մեզ, որ պ. Ոսկանեանը լաւ չէ ըմբռնել «ժողովրդական ներկայացում» դարձուածքի իմաստը։

Գալով Ոսկանեան խմբի կազմին, պէտք է ասենք, որ կանանց ոյժը հարուստ է. կանանց ոյժերն են՝ տ. տ. Քնարիկ, Փառանձեմ, Մամիկոնեան և այլն. տղամարդկանց ոյժերի մէջ երևան են գալիս նոր-նոր դէմքեր, ինչպէս օրինակ պ. պ. Արմէն, Թաւրիզեան, Ղահրամանեան, Շաւարշ և ուրիշները։ Դերասաններից աչքի են ընկնում պ.պ. Ոսկանեան, Կոստանեան։

Բագու Օբէրոն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

Երկուշաբթի, հոկտ. 6-ին, Արտիստական Ընկերութեան թատրօնում Հայոց Դրամատիկ Ընկերութեան խումբը խաղում է Սարգսի «Հայրենիք» դրաման, որի մէջ երկար բացակայութիւնից յետոյ հանդէս կը գայ դերասան Աբէլեանը կոմս Րիզօօրի դերում։ Միւս դերերը բաժանված են լաւագոյն ոյժերի մէջ։ Պիէսը, որ վերցված է Բէլգիայի անցեալ հերոսութիւններից, շատ մօտ է ներկայ մոմենտին։

Քաղ. վարչութիւնը դումա է մացնելու մի զեկուցում, քաղ. գործադիր յանձնաժողովի փոխարէն թաղ. ժամանակաւոր հոգաբարձութիւններ հաստատելու պահեստների ընտանիքներին խնամելու համար։ Այդպիսով մտադրութիւն կայ կազմել 12 հոգաբարձական մարմին քաղաքի 12 թաղամասում։ Հոգաբարձ. այդ մարմինները ունենալու են նախագահներ և փոխ-նախագահներ։ Այդ մարմիններին է անցնելու դումայի ներկայ գործադիր յանձնաժողովի գործերը։

Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն յայտնում է, որ Քութայիսի քաղ. վարչութիւնը սկսել է վիրաւոր զօրականների համար 85 մահճակալ կահաւորել. Գրօզնի քաղաքը 20,000 ր. է յատկացրել. Պեատիգօրսկ քաղաքը կահաւորել է 150 մահճակալ. Շուշու քաղ. դուման որոշել է 40 մահճակալ պահել և քաղ. դպրոցներում պահեստների երեխաներին ձրի ընդունել, տալով նրանց ուսումնական անհրաժեշտ պիտոյքներ, որի համար յատկացված է 2000 րուբլի։ Բացի այդ, Շուշում Ժամհարեան եղբայրները իրանց հաշւով բացում են մի հիւանդանոց 25 մահճակալով։

Քաղ. կենտրոնական կ՛միտէտի տեղեկութիւնների համաձայն, մասնաւոր մարդկանց և հասարակական հիմնարկութիւնների վիրաւոր զօրականների համար կահաւորած մահճակալների թիւը Թիֆլիսում այժմ հասնում է 700-ի, չը հաշւած այն 400 մահճակալը, որ կահաւորել է քաղաքային վարչութիւնը իր ծախքով։

Նահանգապետը թոյլատրել է պատերազմից վնասվածներին օգնող կենտրոնական կոմիտէտին Թիֆլիսում 10 օրից սահմանել վիրաւորների համար պապիրօսներ հաւաքելու նպատակով։

Վիրաւոր և հիւանդ զօրականներին կայարանից քաղաք տեղափոխելու համար էլեկտրաքարշի վարչութիւնը յարմարցրել է 10 վագօն, որոնցից ամեն մէկով կարելի է 18 մարդ տեղափոխել։

«Տիկ. Իւ. Մ. Թայիրեան» առևտրական ընկ. տուել է 3000 ր. վիրաւոր զօրականների համար պատերազմի ընթացքում 10 մահճակալ պահելու։

Հոկտ. 7-ին և 8-ին Միքայէլեան հիւանդանոցին կից եղած գթութեան քոյրերի դասընթացքներում սկսվում են աւարտման քննութիւնները։

Հոկտ. 5-ին, այսօր, Միքայէլեան հիւանդանոցին կից բացվում են գթութեան քոյրեր պատրաստելու նոր դասընթացքներ։

Այս օրերս Թիֆլիս է գալու Պետական Դումայի անդամ Մովսէս Աճէմեան։

«Ախալի Ազրի» լրագրի ասելով Եղբ. Զուբալօվները վրաց թատրօնի վերաշինութեան համար նուիրել են 100,000 ր. փող և Ինժեներնայա փողոցում դատարկ հող թատրօնի շինութեան համար։

Կայսեր. Կովկ. Գիւղատ. Ընկ. կից գիւղական ազգաբնակութեան օգնութեան հասցնող կոմիտէտը դիմել է տեղական բանկերին, հասարակական և վարչական կազմակերպութիւններին խնդրելով իրանց ներկայացուցիչները նշանակել կոմիտէտի աշխատանքներին մասնակցելու համար։

Քաղ. վարչութիւնը կազմել է քաղաքի 1915 թ. ծախսերի նախահաշիւը։ Նոր աշխատանքների, քաղաքային որևէ հիմնարկութիւն և նախաձեռնութիւն ընդարձակելու վրա արվելիք բոլոր ծախսերը դուրս են ձըգված նախահաշւից։

Նահանգապետը թոյլատրել է Դաւիթ Կարիչաշվիլիին Գօրում մի շաբաթաթերթ հրատարակել վրացերէն լեզուով՝ «Ախալի Քարտլի» (Նոր Քարթալինա) անունով։

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՏԵԽՏՕՆԸ

(«Ներկարարի» անտիպ յիշատակարանից)

Փորձ է սա կենսագրական, թէ մի քննութիւն ուսումնասիրական, ինքս էլ չը գիտեմ։

Ներկարար

Գր. Բ.

Այո, այլ է մարդը, այլ է տմարդը։

Որովհետև կայ մարդ պաշտելի, կայ մարդ, որ տմարդ է գարշելի։

Որը մարդ՝ երկնառաք, որը տմարդ՝ անառակ։

Մէկը մարդ իսկական, միւսը տետօն խայտառակ՝

Թէկուզ՝ գերմանական,

Շատ էլ նիցշէական։

Եթէ հրէշներին էլ հաշւենք մարդիկ, հապա ինչ են Մանուն, Բուդդան, Զարօաստրը, Սօկրատն ու Մուհամմէդը։

Ի՞նչ անուն տալ Դիօգէնին, Նիւտօնին, Բայրօնին, Վիկտոր-Հիւգօյին, Գլադստօնին, Տօլստոյին և շատ սրանց նմաններին։

Չէ՞ որ Քրիստոսն էլ իրան «Որդի մարդոյ» էր անուանում։

Ուրե՞մն... Ուրեմն պէտք է որոշել մարդ էակը՝ տմարդ էակից, որպէս գի յարգվի պաշտելին և անարգվի գարշելին։

Մարդկային հին բառարանում ասված է. «Տմարդը մարդու կերպարանքով այն երկոտանին է, որ զուլումների մէջ անգամ շատ դժուար է գտնել»։

Ասել թէ նա վայրենի գազան է, մեղք կը լինի մեծ, որովհետև գիտենք գազաններ, որոնք զուրկ չեն մարդկային բարձր արժանաւորութիւններից։

Ցայտնի է գիշատիչ առիւծի ազնուութիւնը դէպի թոյլերը, շան երախտագիտութիւնն ու հաւատարմութիւնը։

Վերցրէք հէնց գայլին ու մարդագայլին։

Տեսէք՝ արդեօք կա՞յ նրանցում գերմանական անընականութիւն։

Կարող են նրանք հրաժարվել իրանց բընական կերակուր՝ լէշ ու արիւնից։

Թէկուզ հէնց ուզենան, կարող են նրանք խոտ ու դարմանով կերակրվել, կարող են նրանք տեսա ուղեղով ճշմարիտն ու արդարը ըմբռնել։

Ինքներդ էլ կը խոստովանվէք, որ նրանց մեղադրել չէ կարելի, եթէ նրանց ուղեղին անմատչելի է գերմանական լաւագոյնը։

Այժմ՝ ուրեմն դառնցէք և ասացէք.

Կարմիր Համիդը ինչ կարիք ունէր դիակ ու արիւնի... եթէ նա մարդ էր իսկապէս։

Իսկ եթէ նա յայտնի մի տմարդ էր հրէշային, ինչպէս բացատրել մեծ տետօնի, յայտնի կայզէրի սերտ բարեկամութիւնը նրա հետ մօտիկ անցեալում...

Եթէ կայզէրը մեծ քաղաքակրթչի դերը ունէր կատարելու, ինչպէս հասկանալ այն մեծ ցնծութիւնը աֆրիկեան մի հեռաւոր ծայրում առաջին անգամ թափված արիւնից։ Իսկ եթէ նա կ՛րովի Կրիւգերին ուղարկած շնորհաւորական իր հեռագրով արդարութեան և ազատութեան պաշտպան Վիլհէլմ-Տէլի դերումն էր ուզում հանդէս գալ, ինչու օգնութեան կարօտ, խեղճացած նոյն Կրիւգերին իր տեսակցութեան էլ չարժանացրեց Բեռլինի իր պալատում։

Եթէ Կովկասի վայրենաբարոյ, դաժան աւազակներն անգամ մեծ տմարդութիւն, նամարդութիւն են համարում ընկածին, թոյլին խփելն ու վիրաւորելը, ինչպէս արդարացնել այսօր մեծ տետօնից խրախուսվող համիդական կարգերը ռազմի դաշտում, բաշիբօւզօկներից գերազանց գործելակերպը գիւղ ու քաղաքներում, թոյլ ու տկարների ջնջման գործում, որոնց նմանը աւերված Սասունը կարող էր տեսած լինէր միայն, որովհետև աննետացող դժբաղդ Հայաստանում հինաւուրց սրբազան կոթողները, կողոպտման ու սրբապղծութեան ենթարկվելով, գոնէ չէին աւերվում։

Վերջապէս, ինչպէս մեկնել այսօրվայ այն սերտ դաշնակցութիւնը նոր համիդականների հետ։

Թէ տետօնները համիդեան գիշատիչ վահմակի լուսամիտ ուշադրութեան և բաշիբօզուկային համակրութեանն են արժանացած, սա հասկանալի է. բայց այս որքան էլ շահէտ լինի տետօնին, պարզ չէ՞ որ իր քաղաքակրթական գործի պաշտպանութիւնը քաղաքակրթութեան շահատակողներին է մնում հասկանալի...

Եւ սա լաւ ապացոյց չէ՞, թէ՝

«Նման զնմանն սիրէ»։

Եւ եթէ սա հոգեկան խնամիութիւն չէ տմարդների, ապա ինչ յարմար անուն պէտք է տալ տետօնական և համիդական այս սիրահարութեան։ Իսրայէլ Աօջամիր

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերարուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$2^1/_2$—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՑԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—89

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՈՎՀ. ԱՐԱԲԱՋԵԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Առաջին տարի 25 կ. ● Երրորդ տարի 40 կ.
Երկրորդ » 30 կ. ● Չորրորդ » 70 կ.

Գումարով գնողներին զեղչ։

Գլխաւոր պահեստները Թիֆլիսում՝ «Գիր» և «Գուտտենբերգ» գրախանութներում։

Կազմողի հասցէն՝ Александрополь, Ов. Арабаджіанъ. (հ. կ.) 912. 3—2

Սուխումի շրջանի մի քանի գպրոցների համար հարկաւոր են

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ և ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ

Անյապաղ դիմել հետևեալ հասցէով՝

2—2 916. Сухумъ—«Прометей».

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԻՒ ՓԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցէպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրվպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական թրիպէրի և բժշկութեան մասին, րէցէպտներով։ Գինը 50 կօպ.։

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց չուտափոյթ օգնութեան։ Բազմաթիւ անոյին դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մի օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կօպ.։

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿԶՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդօտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ ակճորի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.

Այս երեք գրքերը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երեք հետևեալ գրքերը. 1) «Գնիկարմաւի շալվարը» ծիծաղաշարժ վօդըվիլ չափահասների համար (գինն 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միևնոյն գաղաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից, գիւղերի նկարներով, գինն է 7.։

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 17 կօպ. առաջուց ուղարկել մարկաներով։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ. կ.) 327. 100—38

Հաշւապահական կուրսեր Գ. Կ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ

(ա.օ) Նիկօլայէվսկայա փող. 36. 863. 25—22

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ-ԱՒԱԳԵԱՆԻ

Բէբուտօվսկայա փող. № 38, տ. Մաղաքեանի

Ընդունվում են երկու սեռի երեխաներ՝ սկսած 6 տարեկանից, բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար պատրաստելու։

(կ.) 910. 2—2

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԻՆԺԵՆԵՐ

Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Իզբաշեանցի։ Հեռախօս № № 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խիստ յայտնի ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մոտօրներ) յայտնի ԿՈԼՈՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։

Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ. (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. Նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ոյժին $^1/_2$ ֆունտ կամ 200 գրամ։

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։

Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։

Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկոմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.

(հ.կ.) 551. 0—36

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արխազերէն և լեռնականների բարբառ...

Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԵՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏ ԳՆԵՐՈՎ։

Տելեֆօն № 67.

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրձին, I և II հատորներ	1 ր.	50 կ.
2) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի		40
3) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր.	20
4) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի		40
5) ԱՐԵՒԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ		15
6) ՁԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի		50
7) ԿԵՐՈՆՆԵՐ, բանաստեղծ. հաւաքածու, Վ. Մալէզեանի	1 ր.	
8) ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի		40
9) ՄԻ ՀՆՋԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (վեպագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի		40
10) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի		35
11) ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով		15
12) ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, Թարգմ. Մ.-ի		15
13) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի		30
14) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի		25
15) ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի		80
16) ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ.	1 ր.	50
17) ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔ. Արթիւր Միւլլէրի, Թարգմ. Իս. Ցարութիւնեանի		40
18) ՓԱՐԱՒՈՆՆ ՈՒ ՀԱՆՃԱՐԸ, Աւ. Եզեկեանի		15
19) ОТВѢТЪ АРХІЕПИСКОПА МЕЛХИСЕТЕКА МУРАДЬЯНА НА ПОСЛАНІЕ РИМСКАГО ПАПЫ ЛЬВА XIII.		20
20) ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՕԶԸ, ԹՈՔԱԽՏԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, բժ. Արտ. Շեխեանի		20
21) ТУБЕРКУЛОЗЪ, ЧАХОТКА и ОБЩЕСТВО, բժ. Արտ. Շեխեանի		25

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից՝ փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի միայն 25%.

(6) 10—10

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный